

1. Bölüm: Diyotlar

Doç. Dr. Ersan KABALCI

Yarı iletken Maddeler

Yarıiletken devre elemanlarında en çok kullanılan maddeler;

- **Silisyum (Si)**
- **Germanyum (Ge)'dur.**

Katkı Oluřturma

Silisyum ve Germanyumun elektriksel özellikleri, katkı işleminle eklenen maddeler sayesinde arttırılır.

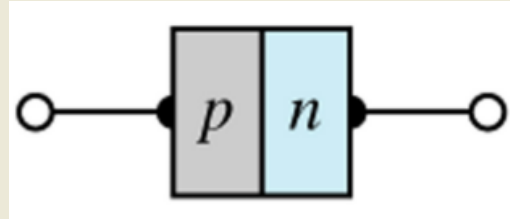
İki tip katkılı yarıiletken vardır:

- ***n*-tipi**
  - ***p*-tipi**
-
- ***n*-tipi maddeler silisyum (ya da germanyum) atomlarını negatif yapar.**
  - ***p*-tipi maddeler silisyum (ya da germanyum) atomlarını pozitif yapar.**

p-n Jonksiyonu

Silisyum ya da germanyum kristalinin bir kısmı p-tipi madde ile diğer kısmı ise n-tipi madde ile katkılandırılır.

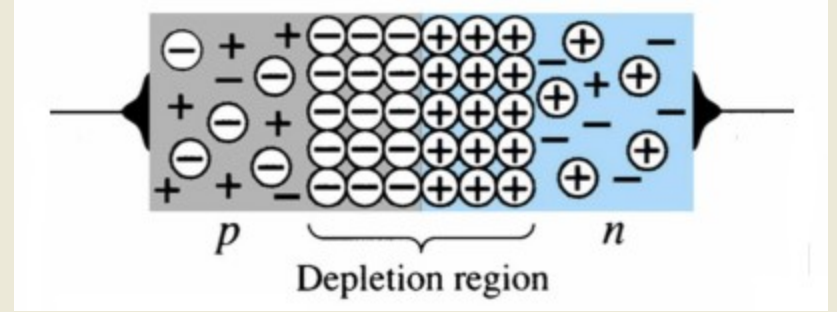
Sonuçta elde edilen durum *p-n* jonksiyonudur.

p-n Jonksiyonu

p-n jonksiyonunda, n-tipi katmanın negatif yüklü atomları, p-tipi katmanın pozitif yüklü atomları tarafından hareketlendirilir.

n-tipi maddedeki elektronlar, jonksiyon bölgesini geçerek p-tipi maddeye doğru akarlar (elektron akışı).

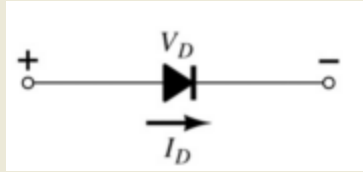

Sonuçta, jonksiyon bölgesinin etrafında bir **boşaltılmış bölge** oluşur.

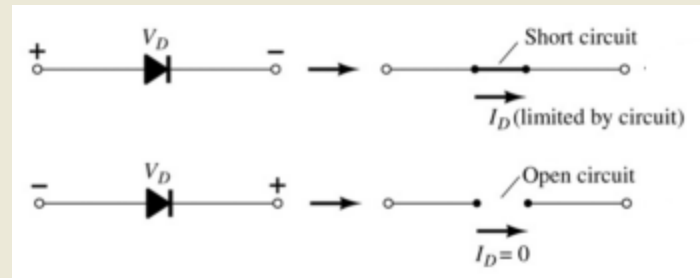
Diyot

➤ P ve N tipi malzemeler bir kristal yapı içinde bir araya getirildiğinde iki bölge arasında bir P-N jonksiyonu oluşturur. Bu eleman yarı iletken diyot olarak bilinir ve tek yönde akım geçirir.

➤ P-N jonksiyonu diyot, transistör ve diğer yarı iletken elemanların temelidir. Bir diyot, anot ve katot şeklinde iki ucu olan bir devre elemanıdır.

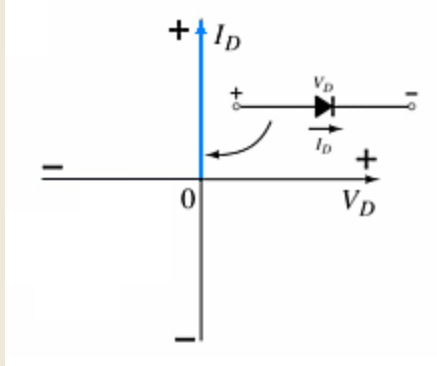

Diyot, idealde bir yönde akım geçiren devre elemanıdır.

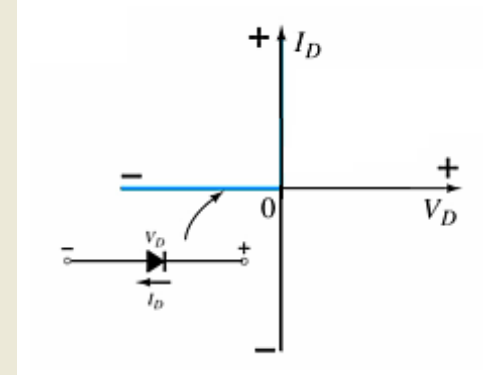
Diyot

İletim Bölgesi

- Diyot üzerindeki gerilim $0V$ 'tur
- Akım idealde sonsuzdur.
- İleri yön direnci
 $R_F = V_F / I_F$ ile tanımlanır.
- Diyot iletimde kısa devre gibi davranır.

Kesim Bölgesi

- Uygulanan gerilim diyot üzerindedir.
- Akım $0A$ 'dir.
- Ters yön direnci; $R_R = V_R / I_R$
- Diyot açık devredir.

Diyotun Çalışma Şartları

Bir diyotun üç çalışma durumu vardır:

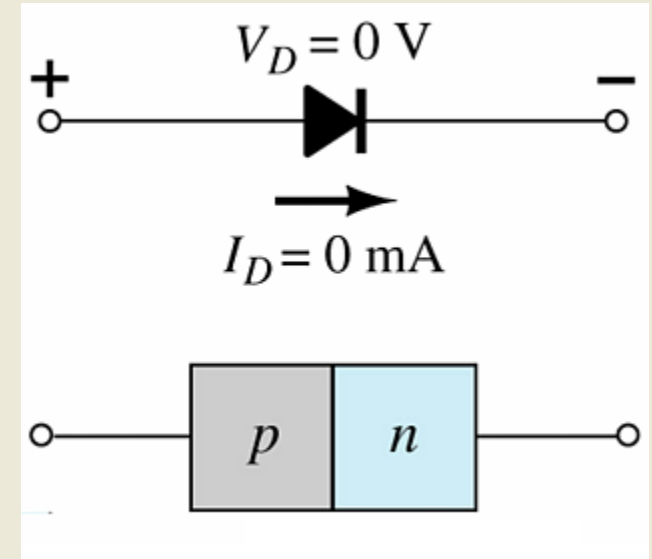
- **Öngerilimsiz**
- **İleri Öngerilimli**
- **Ters Öngerilimli**

Diyotun Çalışma Şartları

Öngerilimsiz

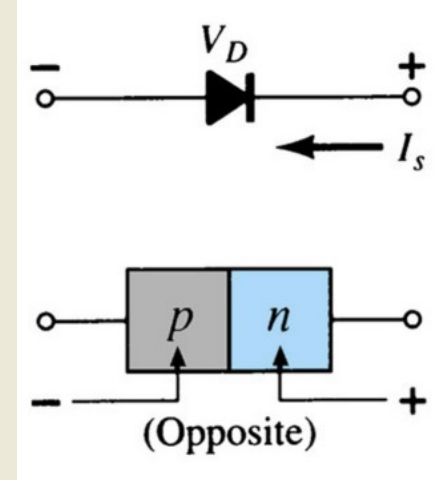
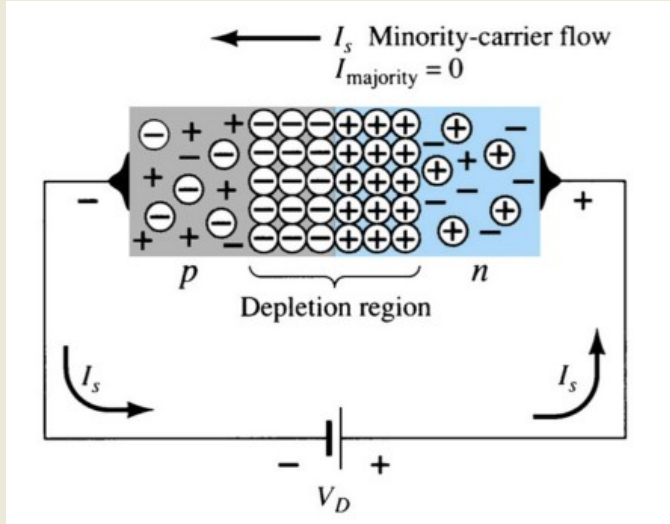
- Dışarıdan bir gerilim uygulanmaz:
 $V_D = 0V$
- Herhangi bir akım oluşmaz: $I_D = 0A$
- Çok az miktarda boşluk bölgesi vardır.

Diyotun Çalışma Şartları

Ters Öngerilim

p-n jonksiyonuna ters yönde harici bir gerilim uygulanır.

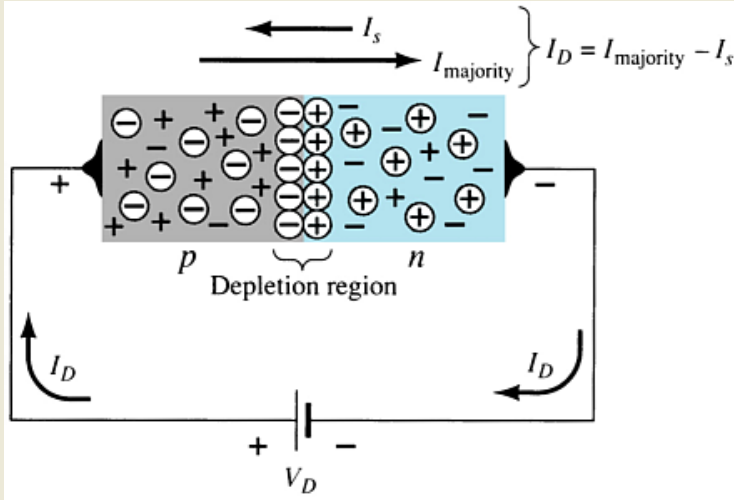
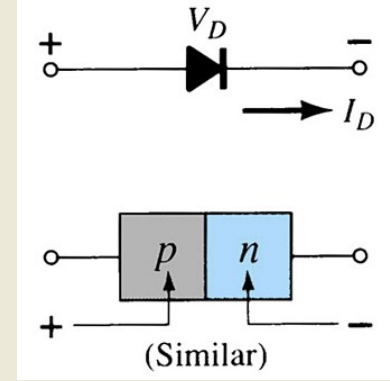

- Ters polarma, boşluk bölgesinin genişlemesine neden olur.
- *n*-tipi maddedeki elektronlar pozitif uca doğru hareketlenir.
- *p*-tipi maddedeki oyuklar negatif uca doğru hareketlenir.

Diyotun Çalışma Şartları

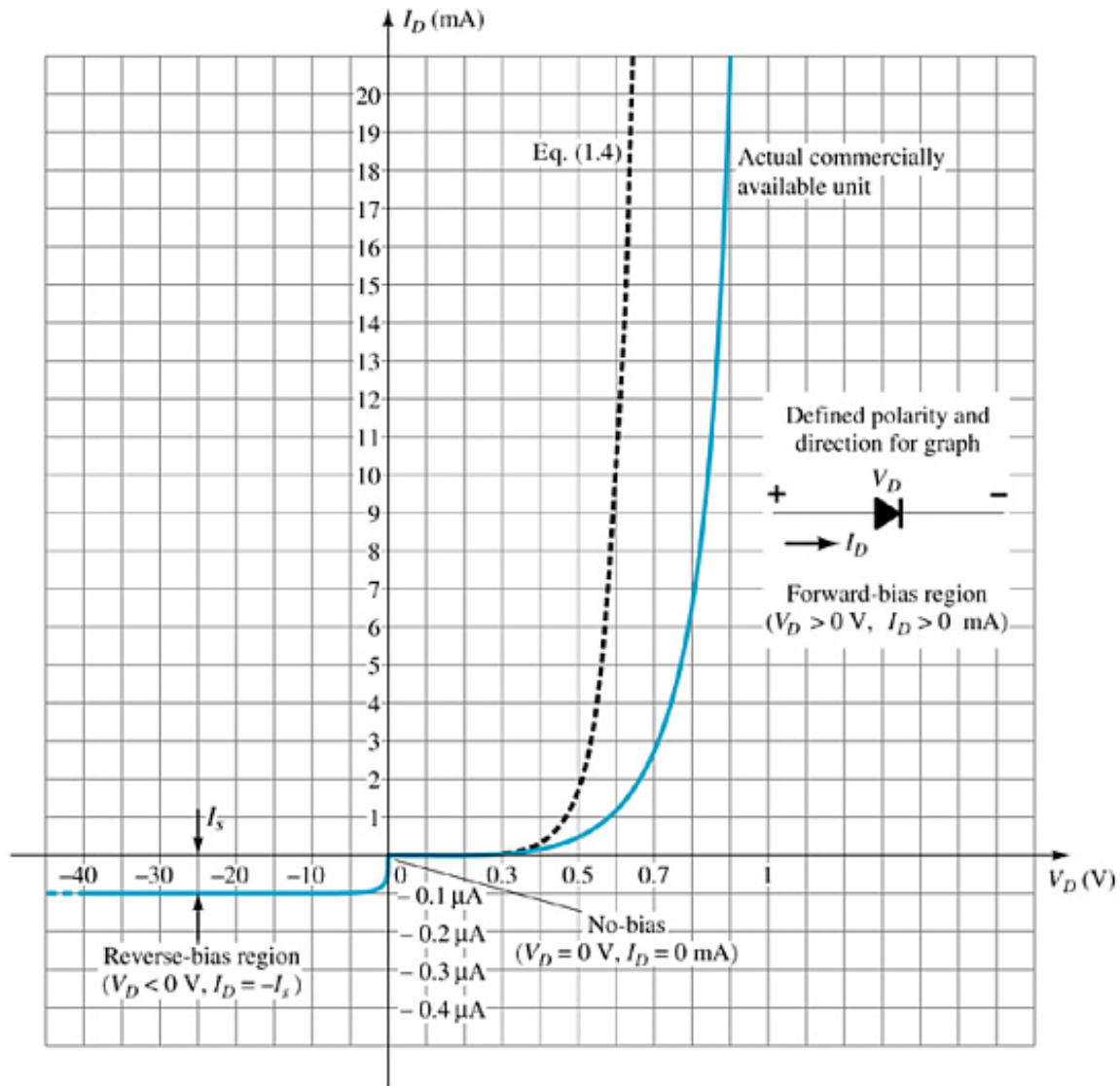
İleri Öngerilim

p-n jonksiyonuna, p ve n katmanları ile aynı yönde harici bir gerilim uygulanır.

- İleri polarma, boşluk bölgesinin daralmasına neden olur.
- Elektronlar ve oyuklar, *p-n* jonksiyonuna doğru itilir.
- Elektronlar ve oyuklar, *p-n* jonksiyonunu geçecek kadar yeterli enerjiye sahip olur.

Diyot Karakteristik Eğrisi

Çoğunluk ve Azınlık Taşıyıcıları

Bir diyottan iki çeşit akım geçer:

Çoğunluk Taşıyıcıları

- *n*-tipi maddede çoğunluk taşıyıcıları elektronlardır.
- *p*-tipi maddede çoğunluk taşıyıcıları oyuklardır.

Azınlık Taşıyıcıları

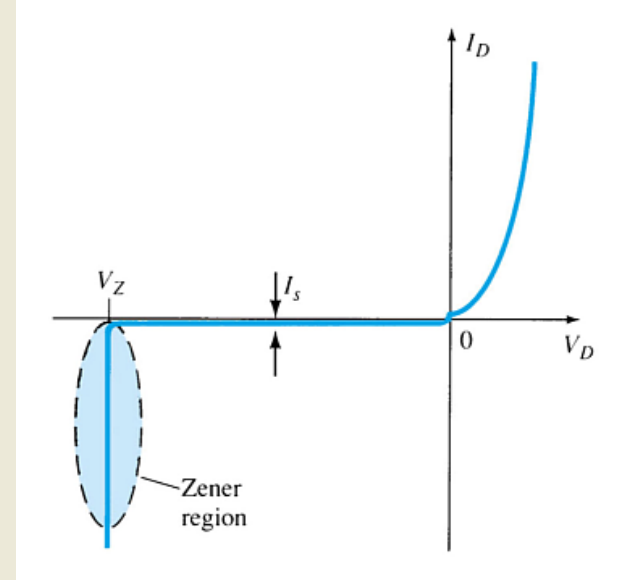
- *n*-tipi maddede azınlık taşıyıcıları oyuklardır.
- *p*-tipi maddede azınlık taşıyıcıları elektronlardır.

Zener Bölgesi

Zener Bölgesi, bir diyotun ters polarma bölgesidir.

Zener bölgesinin sınırı aşıldığında, diyot bozular ve ters yön akım ani bir şekilde artış gösterir.

- Bu maksimum sınır gerilimi **çığ kırılma gerilimi**
- Akım ise **çığ akımı** olarak tanımlanır.

İleri Yön Gerilimi

Elektron ve oyuklar $p-n$ jonksiyonunu geçecek kadar enerjilendiğinde, diyot öngerilimsiz durumdan ileri öngerilimli duruma geçer. Burada gerekli olan enerji, harici bir kaynaktan uygulanan gerilimdir.

Diyot tipine göre gerekli olan öngerilim değerleri şunlardır:

- Silisyum diyot $\cong 0.7V$
- Germanyum dyot $\cong 0.3V$

Sıcaklık Etkisi

- Sıcaklık arttıkça diyottaki enerji artar.
- İleri polarma durumu için gerekli olan ileri öngerilim değerini düşürür.
- Ters polarma durumunda ters yön akım değerini yükseltir.
- Maksimum ters polarma çıkış gerilimini arttırır.
- Germanyum diyotlar, sıcaklık değişimlerine silisyum diyotlara göre daha duyarlıdır.

Direnç Seviyeleri

Yarıiletkenler DA (DC) ve AA (AC) akımlarda farklı davranırlar.

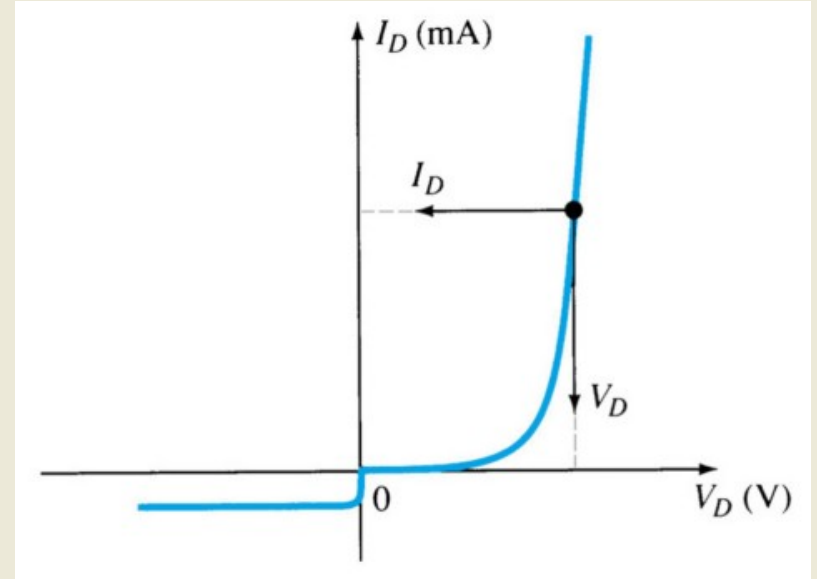
Diyotlarda üç tip direnç vardır:

- **DA, ya da statik direnç**
- **AA, ya da dinamik direnç**
- **Ortalama AA direnç**

DA, ya da statik direnç

Uygulanan spesifik bir DA V_D geriliminin sonucunda, diyotta bir I_D akımı meydana gelir ve R_D direncini oluşturur.

$$R_D = \frac{V_D}{I_D}$$

AA, ya da dinamik direnç

İleri polarma (doğru polarma) bölgesinde;

$$r'_d = \frac{26 \text{ mV}}{I_D} + r_B$$

- Direnç, diyottaki akımın (I_D) değerine bağlıdır.
- Diyot gerilimi sabittir (26mV @25°C).
- r_B yüksek güç elemanlarında 0.1Ω 'dan düşük güç elemanlarında 2Ω 'a kadar değer gösterir. Bazı durumlarda r_B göz ardı edilir.

Ters polarma bölgesinde

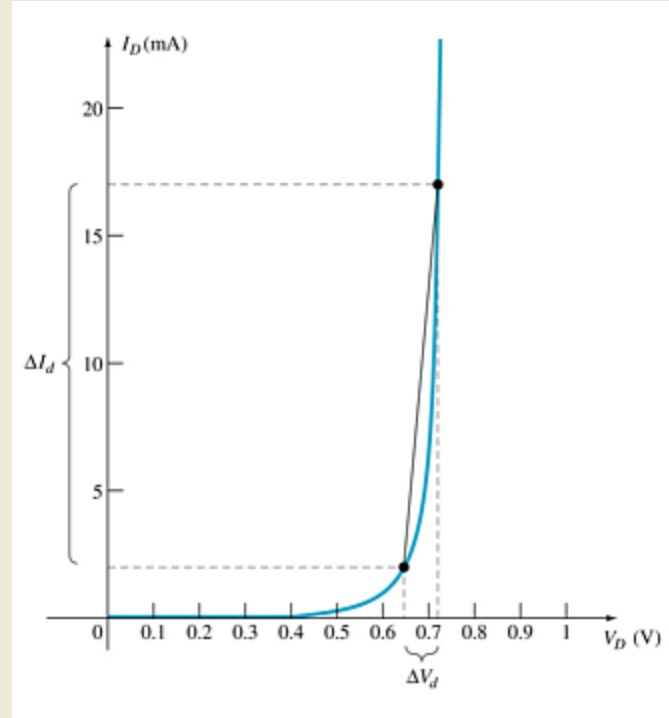
$$r'_d = \infty$$

Direnç sonsuzdur ve diyot açık devre gibi çalışır.

Ortalama AA direnç

$$r_{av} = \frac{\Delta V_d}{\Delta I_d}$$

AA direnç karakteristik eğride akım ve gerilim için ikişer nokta seçilerek hesaplanır.

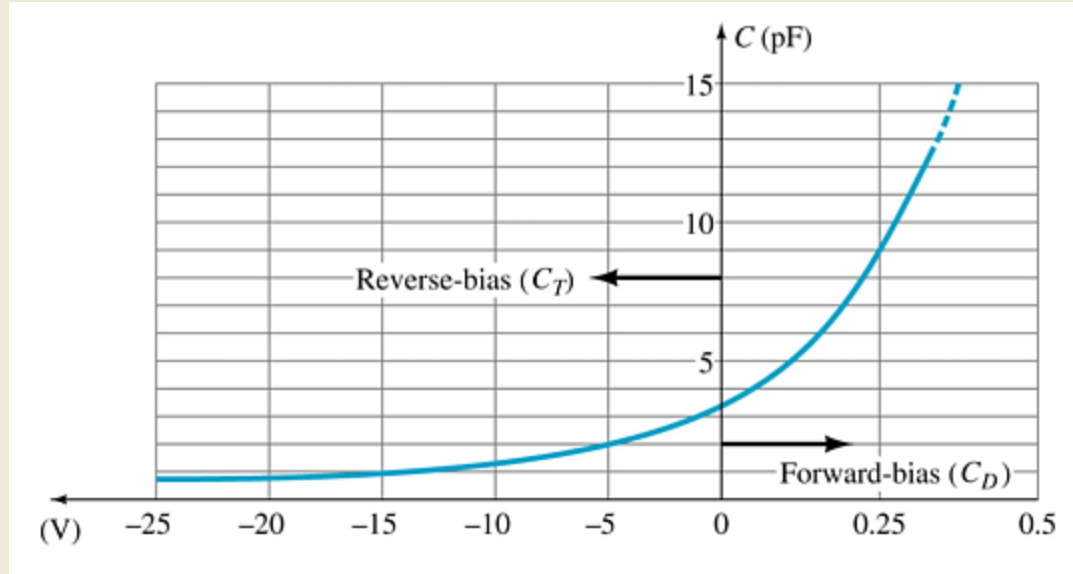

Diyot Katalogları

Diyot kataloglarında yer alan bilgiler ve açıklamaları şu şekildedir;

1. V_F , belirli bir akım ve sıcaklıkta ileri yön gerilimi
2. I_F , belirli bir sıcaklıkta maksimum ileri yön akımı
3. I_R , belirli bir sıcaklıkta maksimum ters yön akımı
4. PIV ya da PRV ya da $V(BR)$, belirli bir sıcaklıkta maksimum ters yön gerilimi
5. Güç tüketimi, belirli bir sıcaklıkta tüketilen maksimum güç değeri
6. C, ters polarmada kapasitans seviyesi
7. t_{rr} , ters toparlanma süresi
8. Sıcaklıklar, çalışma ve depolama sıcaklıkları

Diyot Kapasitansı

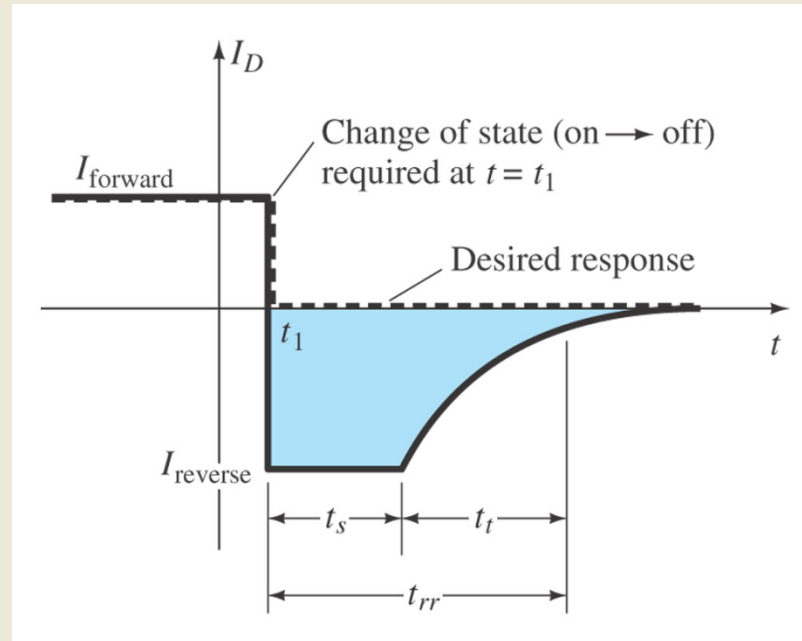

Ters polarmada, boşluk bölgesi çok geniştir. Diyotun pozitif ve negatif polariteleri C_T kapasitansını oluşturur. Kapasitansın değeri uygulanan ters gerilime bağlıdır.

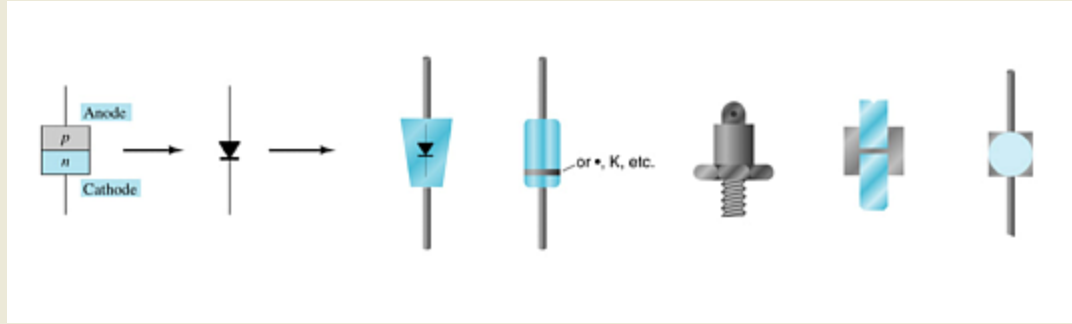
Doğru polarmada depolama kapasitansı C_D uygulanan gerilim arttıkça artış gösterir.

Ters Toparlanma Süresi (t_{rr})

Ters toparlanma zamanı iletimdeki bir diyotun kesime geçirildiğinde, akım geçişini durdurması için gerekli olan süreyi ifade eder.

Diyot Sembolleri ve Paketleri

Anot A kısaltması ile, katot ise K kısaltmasıyla gösterilir.

Diyot Kontrolleri

- **Diyot kontrolcüsü**
- **Ohmmetre**

Diyot Kontrolcüsü

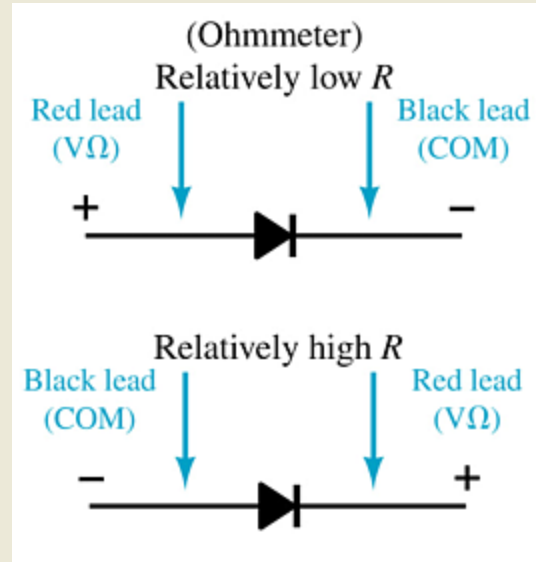
Bir çok dijital multimetrede diyot kontrol özelliği vardır.

Diyot devreden ayrılarak test edilmelidir. Normal bir diyot için ölçülmesi gereken ileri öngerilim değerleri:

- **Silisyum diyot $\cong 0.7V$**
- **Germanyum diyot $\cong 0.3V$**

Ohmmetre

Ohmmetre düşük bir ohm kademesine alınır. Doğru polarmada düşük direnç, ters polarmada yüksek direnç göstermelidir.

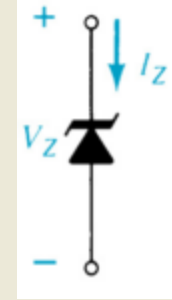
Diyot Türleri

- **Zener diyot**
- **LED diyot**
- **Diyot dizileri**

Zener Diyot

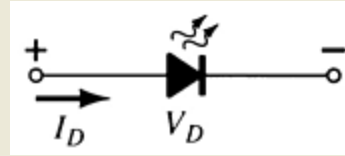
Zener diyot, ters polarmada zener geriliminde çalıştırılır (V_Z).

Genel zener gerilimleri 1.8 V ile 200 V arasındadır.

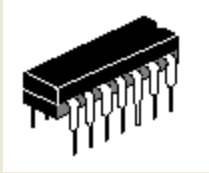
Işık yayan diyotlar (LED)

LED diyot, doğru polarma durumunda foton yayar. Bu fotonlar, kızılötesi ya da görülebilir ışık spektrumunda olabilir. İleri yön gerilimleri genellikle 2V ile 3V arasındadır.

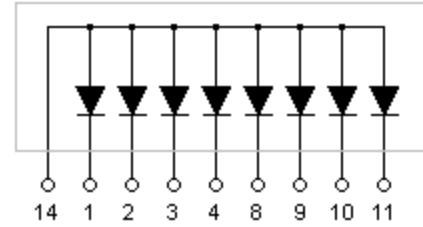
Diyot Dizileri

Bir entegre devre içerisinde birçok diyot yerleştirilerek oluşturulur.

Ortak anot ya da ortak katot tipleri vardır.

Common Anode

Common Cathode

